

LIBRISWe know
books

Constantin CHEIANU (născut în 1959, în s. Trușeni, Strășeni), dramaturg, prozator, publicist. După absolvirea Facultății de Litere a Universității de Stat din Chișinău (1982), devine redactor la hebdomadarul „Literatura și arta”, unde debutează cu nuvela *Rouă tânără*. Cofondator, împreună cu regizorul Alexandru Vasilache, al Teatrului de Buzunar (1993), pe scena căruia este montată dramatizarea sa după romanul lui Gabriel García Márquez *Un veac de singurătate*. Prima piesă originală a autorului, *Plasatoarele*, este premiată de Ministerul Culturii al Republicii Moldova și montată la Teatrul „Eugène Ionesco” (regia Alexandru Cozub), spectacolul cucerind Marele Premiu al Festivalului Național de Dramaturgie (1998). În același an, este distins cu Premiul pentru Dramaturgie al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova pentru volumul *Luministul* (Editura Arc, 1997), iar în 1999 apare, la Editura Cartier, prima parte – *Totul despre mine!* (Premiul pentru Proză al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova) – a ceea ce avea să devină, zece ani mai târziu, dialogia autobiografică *Sex & Perestroika*. Volumul a stat la baza unui spectacol cu același nume, montat în anul 2014 de Luminița Țicu la Teatrul-Laborator „Foosbook”. Între 1999 și 2017, unsprezece piese ale autorului sunt montate pe scene din România, Republica Moldova și Ucraina. Spectacolul *Luna la Monkberry (Golaniile revoluției moldave)*, în regia lui Alexandru Grecu, este distins cu Marele Premiu al Festivalului Național de Dramaturgie organizat de Teatrul „Satiricus” (2008). În anul 2018, la Editura Cartier apare romanul său *Ultima amantă a lui Cioran*. Tot la Cartier publică, în 2020, romanul *Dependența*, iar în 2021, volumul de proză scurtă *Hotel California*. Din anul 2010 până în 2023 a realizat două emisiuni de satiră politică: *Ora de ras* și *Mai pe scurt* la postul de televiziune *Jurnal TV*.

„Este pentru prima dată când după o carte pe care am scris-o mă simt cu adevărat împlinit.”

Costantin Cheianu, *Moldova.org*

CONSTANTIN CHEIANU

M-a făcut mama existențialist

jurnal, memorii, confesiuni

30 **CARTIER**

Din 1995, în toate librăriile bune

„Când scrii jurnal, îi faci pe ceilalți să descopere nu ceea ce e comun în noi toți și se află la vedere (comunul banal), ci comunul nevăzut din noi. Citindu-te, celălalt trebuie să ajungă să exclame: «Exact așa simțeam și eu, dar până acum nu mi-am dat seama!»”

„Senzația pe care ți-o dau oamenii care țin jurnal. Spre deosebire de ceilalți, ei simt mai tare că mor și încearcă să fixeze timpul: timpul lor, pe care îl decupează, îl țin în brațe, îl mângâie și pe care îl depun, pe un pat de hârtie, ca și cum acolo el ar fi sustras propriei sale curgeri, pus într-un seif la o bancă a eternității.”

„Cât de neîmplinit existențial sunt! Am putut aduce fericiri de-o clipă, dar nu am putut participa niciodată la mulțumirea aceea împăcată cu ea și de lungă durată, ceea ce se numește îndeobște sentimentul trainic al unei iubiri așezate. O incapacitate de a mă instala în ceva continuu și egal cu sine m-a făcut pentru celălalt insesizabil, iar în ochii mei m-a transformat în handicapat afectiv. Am fost toată viața un nestatornic cu apetituri de absolut. De aici o nefericire continuă, senzația de existență instalată în provizorat.”

Gabriel LIICEANU

29 iulie 2023, sâmbătă. Este ultima zi de muncă la Jurnal TV, de mâine sunt pensionar. Am imprimat, cu A. D., cea din urmă emisiune și, când ieșeam din platoul de filmare, i-am descoperit, într-o televiziune, de obicei, goală în zilele de sâmbătă, pe câțiva dintre actorii care colaborează cu noi și pentru care am scris, în paisprezece ani, sute de scheciuri, monologuri, scene. Am presupus că i-a chemat A.D., pentru a fi alături de mine în această zi. Era și A. B., directorul televiziunii, care ne-a invitat în biroul lui, unde a destupat o șampanie. Pe chipurile actorilor am regăsit aceeași nedumerire, pe care mi-o arată de când au aflat că mă retrag din proiect, nu înțeleg cum e posibil să abandonezi o emisiune care merge bine, are audiență, are succes. Cum pot să plec și să nu le mai compun scheciuri și monologuri?! Degeaba le-am spus că trebuie să scriu o carte, sunt convinși că aș putea face foarte bine și una, și alta, cum s-a mai întâmplat în acești paisprezece ani, când, pe lângă emisiune, am scos și câteva volume.

Nu, nu mai pot.

*

Cu patru ani în urmă, când îplineam șaiszeci de ani, mi-am simțit pentru prima dată vârsta. Trupul și-a revendicat, brusc, o existență a lui, pe care până atunci nu o băgam în seamă, mintea nu a mai dat randament decât pentru două-trei ore pe zi în locul celor șase-șapte de cândva, memoria a început să mă fenteze la tot pasul, iar în plus la bolile ce mocnesc în mine de la diferite vârste, au apărut, peste noapte, câteva noi.

Prin urmare, mi-am zis ritos, am șaiszeci de ani, a venit momentul să înțeleg totul despre mine și despre viața mea, nu mai e timp pentru ezitări și amânări.

Și iată-mă scriind această carte, de la care aștept să mă învețe să fiu bărbatul de șaiszeci și patru de ani.

Abia ajuns la șaizeci de ani începi să ai *vârstă*, de fapt. Până a-i fi atins, trăiam în afara timpului, într-un fel de eternitate, care la 55 de ani îmi permitea ușor să mă simt ca la 35.

Vârsta este ceea ce te smulge din propria viață și te transformă în martorul ei.

*

Liiceanu, despre vârsta de 60 de ani: „După 60 de ani, mi-am pierdut „eternitatea psihologică”, pe care, la 50 de ani, încă o mai aveam. Am devenit, în sfârșit, muritor.”

*

Nu m-am putut niciodată confunda cu înălțimea pe care o am de un metru și nouăzeci de centimetri, m-am perceput mereu ca o persoană de statură mijlocie. Sunt uimit de fiecare dată să mă descopăr, în fotografii, alături de colegi de talie mijlocie, cu un cap peste ei. Poate din cauza aceasta mi-am format încă din copilărie un anume reflex de a mă „comprima”, când mă aflu în compania cuiva.

*

Știu cu precizie când a luat naștere acest reflex, s-a întâmplat în ziua în care mama m-a dus la școală în clasa întâi. Este una din primele amintiri ferme pe care le am despre mine și poate că mi-a intrat adânc în cap pentru că am fost nefericit.

Totul a început cu un careu în curte, unde am fost remarcat numaidecât de asistență, pentru că mă înălțam încă de atunci cu același un cap peste toți copiii din clasa întâi. După careu ne-am îndreptat cu mamele noastre spre ușa școlii, fiind flancați, de o parte și de cealaltă, de două șiruri de elevi din clasele mai mari. Câțiva dintre băieții răi din aceste șiruri, cei care vor deveni teroarea mea pentru viitorii zece ani, nu și-au putut stăpâni impulsul de a arăta cu degetul la mine și a behăi de râs. Mama era undeva sus vorbind emoționată cu alte mame și neavând habar de drama ce se derula la picioarele ei. Nu am îndrăznit să apelez la ajutorul ei, pentru că, ori de câte ori mă plângeam ori manifestam slăbiciune, o dezamăgeam și iritam, voia de pe atunci să mă știe puternic și neplângăcios.

Așa avea să se deruleze copilăria și adolescența mea, între șicanele și ponoasele provocate de băieții răi, pe de o parte, și o mamă autoritară, care nu suporta să mă știe slab ori fricos, pe de altă parte. Tata reprezenta, ca și băieții răi, o altă amenințare pentru mine.

*

1 septembrie. Mă trezesc la ora 8 și tresar. Apoi respir ușurat: nu am întârziat, nu trebuie să mă duc nici la școală, nici la facultate, sunt pensionar.

*

Într-un volum biografic despre un personaj celebru găsesc această caracteristică: „Avea reflex de timid: ataca de teamă să nu fie atacat”. Parcă ar fi despre mine.

„Ce vârstă aveți?” mă întreabă doctorul-cardiolog, în timp ce îmi notează datele în calculator. Alteori, când îi spuneam unui medic că am nouăsprezece ani, ori treizeci și patru, ori cincizeci și unu, știam că vorbesc despre mine, mă confundam firesc cu vârsta mea reală. Acum zic „șaiszeci și patru” și aștept ca el să mă privească neîncrezător și să-mi ceară să-i confirm. După care să încep și eu a crede în numărul respectiv. El, imposibil, trece la următoarea întrebare: „Când ați simțit primele simptome?” În prima clipă nu realizez la ce simptome se referă, ale bolii de inimă ori ale vârstei de șaiszeci și patru de ani. Mai târziu, când se uită la rezultatele ecografiei și îl întreb „Cum e?”, mă execută cu această frază: „Aveți inima unui bărbat de șaiszeci și patru de ani”. Bine că nu a unuia de șaptezeci!

Despre mine nu se va spune „la șaiszeci și patru arată ca la cincizeci” și nici că „are o inimă ca de recrut”.

*

Tânărul și tânăra, care se lansează în viața socială, își propun să fie buni, corecți, sinceri și onești în relația cu ceilalți, în primul rând cu viitorii colegi. Au, totodată, mari temeri, nu știu la ce să se aștepte, sunt neîncrezători, se tem de greșeli, dezamăgiri, remușcări. Vor descoperi, uimiți, că temerile le sunt exagerate, întrucât colegii și oamenii, în general, sunt chiar așa cum își propuseseră ei înșiși să fie, adică buni, corecți, sinceri și onești. Vor simți o mare ușurare, fericiți că nu trebuie să se prefacă, să mintă, că pot fi ei înșiși. Anume în punctul acesta vor încasa primele lovituri și se vor confrunta cu primele trădări. Persoane în care și-au investit

deplina încredere și față de care s-au dezgolit sufletește vor profita de sinceritatea lor pentru a-i lovi și trăda. Dacă încearcă să le plătească cu aceeași monedă, vor descoperi că trădătorii nu le-au lăsat nicio armă, întrucât sinceritatea și onestitatea lor au fost bine controlate și dozate. În acest punct, tânărul și tânăra vor trebui să înțeleagă că oamenii nu *sunt* buni, sinceri, deschiși, onești ci *par* ca atare, și că mulți dintre ei au mai multă naturalețe în a *părea* buni, sinceri, corecți și onești decât pot *fi* oamenii cu adevărat buni, sinceri, corecți și onești.

Ce fac tânărul și tânăra ajunși în acest punct? Unii se închid în ei și li se pare că nu mai vor să aibă de a face cu oamenii, chiar dacă depășesc momentul acesta, vor rămâne pentru totdeauna niște persoane singuratic, taciturne, asociale. Alții se grăbesc să învețe abilitatea de a *părea* în locul celeia de a *fi*, sfârșind prin a se transforma în niște inși falși, artificiali, prefăcuți. În sfârșit, a treia categorie va realiza că teatrul acesta social se bazează nu doar pe capacitatea de a te prefaca, ci pe o sumă de abilități, care îmbină a *părea*-ul cu a *fi*-ul într-un mod atât de fin, încât nu înțelegi unde sfârșește una și începe cealaltă. Cu cât cineva stăpânește mai convingător această artă, care penetrează, în doze diferite, raporturile cu absolut toată lumea, inclusiv cu cei mai buni prieteni, cu atât mai bine reușește în viață.

Există posibilitatea ca tânărul sau tânăra să întâlnească în viețile lor și persoane care izbutesc, printr-o minune, exact ceea ce își propuseseră ei la începuturi, adică să *fie* buni, sinceri, corecți, onești, fără să trebuiască să *pară*. Unii dintre oamenii aceștia ajung niște înțelepți, alții, care nu și-au putut clădi un caracter, sunt împinși la marginea societății. De fapt, șansa ca tânărul ori tânăra să întâlnească astfel de oameni în calea vieții lor este minusculă, întrucât ei sunt extrem de rari.

Știu că nu pentru toată lumea vârsta de șaizeci de ani reprezintă un hotar tot atât de bine articulat ca pentru mine. Cunosc bărbați și femei care la optzeci de ani se simt mai tineri și mai sănătoși decât mine. O prietenă de-o seamă cu mine îmi spune că verile, când merge la mare, obișnuiește să înoate, diminețile, în apa liniștită, câte două ore. Eu, după zece minute de înot, sunt terminat.

Dacă până acum îi treceam în revistă pe aceia din generația mea care nu mai sunt în viață, acum mi-am făcut o ocupație din a-i ghici pe cei care îmi vor supraviețui.

*

Copilul care nu se simte iubit în familie caută iubire în afara familiei.

Îmi amintesc că, în copilărie, eram obsedat să plac la toată lumea, să nu dezamăgesc pe nimeni. Probabil, mi-am dorit, înainte de toate, să nu-i dezamăgesc și să-i fac mândri de mine pe părinți, în special pe mama, dar, fiindcă mi s-a părut că nu reușesc, am sfârșit prin a face tot ce pot ca să nu dezamăgesc pe nimeni, să fiu pe placul tuturor. Să plac educatoarelor și copiilor de la grădiniță, să plac, mai târziu, profesorilor și colegilor de clasă și de școală, rudelor și vecinilor, consătenilor și străinilor veniți în sat, oamenilor buni și oamenilor răi, câinilor, pisicilor, vacilor, oilor, caprelor, găștelor, albinelor și tuturor celorlalte vietăți din sat. Gândul că am dezamăgit pe cineva ori că nu plac cuiva mă făcea să uit de prețuirea celorlalți și să sufăr.

Nu-mi ascultam dorințele, eram atent la ce vor ceilalți, nu-mi puneam problema, de pildă, cu cine vreau să fiu eu

prieten, ci să accept prietenia oricui. Când a venit epoca primelor îndrăgostiri, nu am avut curajul să-i propun să ieșim fetei care îmi plăcea de teama unui refuz, am abordat-o pe una despre care eram sigur că n-o să spună „nu”. Niciodată, mai târziu, nu am încercat să cuceresc o femeie care mă atrage, fiind convins că nu am sorți de izbândă, m-am mulțumit să le abordez doar pe acelea care îmi arătau interes și simpatie vădite. Mi se părea suficient să fiu iubit de femeie, sentimentul ei ca și cum îl conținea și pe al meu.

Cu anii am învățat să-mi ascult și să-mi impun eul, dar nici astăzi nu cred că am scăpat cu totul de obsesia din copilărie. Teama de a nu fi obiectiv cu mine însumi și cu munca mea mă determină în continuare să am mai multă încredere în opinia altora decât în a mea. Fiind critic în raport cu alții, eu însumi suport prost critica, chiar și pe cea deplasată. Mi s-a întâmplat să-mi șterg postări de pe Facebook, dacă nu adunau numărul de like-uri pe care credeam că îl merită. Am putut să le par ipocrit unora, din cauza obiceiului de a fi, la început, excesiv de amabil și prietenos cu toată lumea, inclusiv cu cei pe care nu-i simpatizez, ca mai târziu să-mi manifest adevărata atitudine și să-i șochez. Am derutat, bănuiesc, multă lume cu discrepanța dintre insul cuminte, corect și chiar timid, cum le-am părut cândva, și jurnalistul plin de vehemență și sarcasm, cum m-am produs mai târziu.

*

Urc în troleibuz, îi arăt taxatoarei legitimația de pensionar și am un acut sentiment de déjà-vu; parcă mai ieri îi prezentam abonamentul de student. De ieri până astăzi au trecut patruzeci și cinci de ani.